

Natalia Nowak

*Akademia Nauk Stosowanych
w Nowym Sączu*

Czynniki warunkujące realizację innowacji pedagogicznych w przedszkolu

Wprowadzenie

Dynamiczne zmiany, jakie następują wraz z gwałtownym rozwojem społecznym, gospodarczym i cywilizacyjnym, warunkują konieczność szybkiej adaptacji do nowych elementów w otaczającej nas rzeczywistości. Dostrzeganie tych przemian powinno mieć odzwierciedlenie w podejmowaniu działań będących na nie odpowiedź przede wszystkim w obszarze edukacji. Dzieci, z którymi spotykamy się w codziennej pracy, oczekują od poszczególnych podmiotów edukacji przygotowania do życia w nowych, zmieniających się realiach, a także ukształtowania w nich umiejętności adaptowania się do zmieniających warunków i oczekiwań, jakie stawia przed nimi świat. Współczesna edukacja powinna zatem napędzać dokonujące się przemiany, a jednocześnie sprostać im i na nie odpowiedzieć. Mając na uwadze wartości i ideały, jakie powinny być pielęgnowane w społeczeństwie, konieczne jest poszukiwanie sposobów na przekazanie ich młodemu pokoleniu w sposób, który będzie dla nich inspirującą alternatywą.

Zainteresowana koncepcją pedagogiczną „Niepublicznego Przedszkola Galicyjskiego”, zdecydowałam się pogłębić tematykę innowacji pedagogicznych. Misją, jaka od założenia przyświeca tej placówce – „Z tradycją w nowoczesność” – opiera się na łączeniu rozwijania kompetencji kluczowych u dzieci, dostępu do nowych technologii, aktywizujących metod pracy wychowawczo-dydaktycznej czy środków dydaktycznych z zajęciami dotyczącymi regionalizmu oraz chęcią przekazania dzieciom dorobku i bogactwa kulturowego. Zagadnienie to jest aktualne w kontekście koncepcji współczesnej edukacji.

Poszukiwanie sposobów na zwiększenie efektywności i atrakcyjności edukacji przedszkolnej ma odzwierciedlenie w nowatorskim spojrzeniu na to, co już zastane. Edukacja w ciągu lat stanowi nieustannie podstawę refleksji wielu badaczy na gruncie teorii i praktyki, a współcześnie charakteryzuje się wysoką dynamiką zmian związanych z intensywnymi oddziaływaniami postępu cywilizacyjnego i technologicznego. Bazując na tym, co niezmiennie od zarania dziejów, kształtuje się swoista gotowość do podejmowania działań na polu tego, co najnowsze. Takie spojrzenie na edukację pozwala na działanie i postęp pedagogiczny, w którym podąża się w nowoczesność, szanując tradycję. U podstaw zmian znajdują się działania kreatywne i innowacyjne. Są one niezwykle pożądane we współczesnym świecie, a także kreowane oraz wyzwalane na szeroką skalę w poszczególnych podmiotach edukacji.

Podążając za swoimi zainteresowaniami, postanowiłam zająć się zagadnieniem związanym z realizacją innowacji pedagogicznych w przedszkolach. Jest to zagadnienie odnoszące się do aktualnych wyzwań, jakie pojawiają się przed placówkami oświatowymi. Innowacje pedagogiczne mogą stanowić punkt wyjścia do podejmowania zmian w edukacji. Konieczne jest poszukiwanie nowych alternatywnych rozwiązań, które stanowić

będą motywacją do samodoskonalenia nauczycieli i zaspokojenia potrzeb dzieci. Celem przeprowadzonych badań własnych było poznanie, opisanie i wyjaśnienie, jak realizowane są innowacje pedagogiczne w badanych przedszkolach.

I. Czynniki warunkujące realizację innowacji pedagogicznych w przedszkolu – w kontekście analizy literatury przedmiotu

W dobie szybkich i dynamicznych przemian otaczającego nas świata budowanie edukacji opartej na innowacyjności daje szansę i możliwości na wszechstronny rozwój dziecka. „Obecną fazę rozwoju kulturowego można nazwać epoką hiperinnowacyjną, w której innowacyjność stała się wartością samą w sobie, ale także realizowana jest w coraz liczniejszych, coraz bardziej nowatorskich formach” (Bendyk, 2008, s. 17). Nieustający pęd ku innowacjom widoczny bywa na wielu płaszczyznach życia społecznego. Podejmowanie przez przedszkola działań innowacyjnych zależy od wielu czynników zarówno materialnych, jak i tych w postaci kapitału ludzkiego. Innowacje pedagogiczne wpisują się w pracę każdej placówki przedszkolnej, umożliwiając jej adaptację do ciągle zmieniającej się rzeczywistości i udoskonalając ich funkcjonowanie. Już w okresie powojennym na grunt polskiej pedagogiki przedszkolnej zostały przeniesione koncepcje uznane na całym świecie. Należą do nich założenia pedagogiki Marii Montessori i Celestyna Freineta. Programy nauczania skupione wówczas na realizacji celów opiekuńczych i wychowawczych ustąpiły miejsca kształtowaniu u dzieci ich kompetencji kluczowych. „Innowacje implikują zatem zmianę, rozwój i postęp” (Schulz, 1990, za: Przyborowska, 2013, s. 91). Warto opisać determinanty działań innowacyjnych w przedszkolach publicznych i niepublicznych.

Czynniki warunkujące wprowadzenie innowacji pedagogicznych zostały określone przez Martę Kotarbę-Kańczugowską. Autorka sklasyfikowała je w obrębie czterech grup (2009, s. 37). Grupa pierwsza dotyczy właściwości innowacji, a dokładnie ich użyteczności praktycznej. W kontekście przeobrażeń kultury, zmienności wzorców i dorobku społeczeństw powstanie danej innowacji zawsze pozostaje odpowiedzią na chęć zmiany dotychczasowego, niezadowolającego stanu rzeczy. Owo niezadowolenie może się wywodzić z różnych dziedzin przedszkolnej rzeczywistości: rezultatów własnej pracy, niedogodności wynikających z funkcjonowania placówki, chęci sprostania wzrastającym oczekiwaniom odbiorców usług edukacyjnych czy własnym aspiracjom zawodowym (Bender, 2016, s. 6). Nie wystarczy samo zapotrzebowanie na innowację, ważna jest również jej użyteczność praktyczna. Podkreśla się, że innowacje mają na celu usprawnienie organizacji pracy, a także zwiększenie skuteczności procesu kształcenia. Podejmowanie działań innowacyjnych powinno wychodzić naprzeciw konkretnym potrzebom przejawianym przez poszczególne podmioty biorące udział w edukacji przedszkolnej, tj. dzieci, rodziców, nauczycieli i dyrekcję. Powstanie innowacji w edukacji przedszkolnej okazuje się odpowiedzią na zmieniające się oczekiwania społeczeństwa dotyczące tego typu placówek. Wprowadzenie innowacji pedagogicznych należy poprzedzić diagnozą potrzeb i możliwości pozwalających na ich realizację.

Dynamicznie zmieniający się świat wymusza ciągłą aktualizację podejścia do edukacji. Konieczne wydaje się kształcenie w taki sposób, by przyszłe pokolenia stawały się kreatywne, twórcze, zdolne do nauki przez całe życie i przekształcania otaczającej ich rzeczywistości. Określając w ten sposób cel edukacji przedszkolnej, należy podjąć nowatorskie i aktywizujące metody oraz formy kształcenia i je stosować. Uczęszczając do

takich placówek, dzieci mają możliwość uczyć się w sposób ciekawy i atrakcyjny. „Stosowna do czasów forma opieki instytucjonalnej zaspokaja rodzicielskie potrzeby dawania dzieciom tego, co dla nich najlepsze, gwarantujące równy start w przyszłości, a nawet wyzwalające zainteresowania, talenty i zdolności dziecięce, nieuświadomiane sobie przez rodziców” (Kaliszewska, 2016, s. 4). Dobro ucznia pojawia się tu jako cel nadrzędny, na tej podstawie podejmuje się działania zmierzające do inicjowania zmian w jego myśleniu, emocjach czy zachowaniu (Marzec, 2017, s. 131).

Kolejną grupę czynników stanowią właściwości okręgu szkolnego. Dotyczą one rezultatów wcześniejszych prób podejmowania działalności innowacyjnej w placówkach (proces przesyłania informacji naukowo-pedagogicznej, poparcie i zaangażowanie kuratorium, doskonalenie nauczycieli, cechy charakteryzujące dane środowisko, w jakim innowacja powstaje) (Kotarba-Kańczugowska, 2009, s. 38). Są to czynniki wspierające powstawanie inicjatyw innowacyjnych w przedszkolach. Udana innowacje pedagogiczne, które przyniosły oczekiwane efekty w danej grupie, stają się siłą napędową dalszych poszukiwań nowatorskich rozwiązań. Podobne rezultaty przynosi nagłaśnianie aktualnych osiągnięć polskich i zagranicznych pedagogów, które stają się inspiracją dla nauczycieli. Za przykład może tu posłużyć wydany w 2019 roku przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie poradnik dla dyrektorów i nauczycieli, zawierający inspiracje do poszukiwania innowacyjnych rozwiązań. Znajdują się w nim badania i raporty ukazujące sens zmian w polskiej szkole, jak również charakterystyki liderów tych zmian (w publikacji przytoczono konkretne przykłady zmian i działań innowacyjnych).

Za trzeci czynnik warunkujący realizację innowacji należy uznać zasoby, jakimi dysponuje szkoła, w której wprowadza się daną innowację. W ich zakresie mieści się zarówno postawa nauczyciela, jak i potrzeby dzieci w konkretnej placówce. Znaczącą rolę przypisuje się również dyrektorowi, który może być z jednej strony inicjatorem zmian, a z drugiej hamowania aktywności nauczycieli mu podlegających w tym obszarze. Konieczna wydaje się tu umiejętność współpracy w zespole nauczycielskim, wzajemne zaufanie i chęć dzielenia się doświadczeniem (Kotarba-Kańczugowska, 2009, s. 38). Zarówno nauczyciele, jak i dyrektorzy odczuwają potrzebę innego spojrzenia na edukację chociażby ze względu na współczesną walkę rynkową na gruncie placówek wychowania przedszkolnego. Wielość i różnorodność tego typu instytucji przekłada się na niepisaną konkurencję związaną ze zwróceniem uwagi rodziców na specjalną ofertę wybranych przedszkoli. Nauczyciele jako grupa zawodowa charakteryzująca się dużą potrzebą rozwoju osobistego zmierzają do podnoszenia kwalifikacji i wykształcenia. Zgrany zespół nauczycielski za zgodą dyrektora ma możliwość realizować różnorodne innowacje pedagogiczne nawet na terenie jednej placówki. Wsparcie dyrekcji w formie motywacji słownej, zapewnienia niezbędnych warunków lokalowych i środków dydaktycznych wzmacnia oddolne inicjatywy nauczycieli. Właściwa współpraca pobudza postawy proinnowacyjne. Z kolei niedogodności pojawiające się w tych płaszczyznach mogą wydłużyć, a nawet wstrzymać realizację innowacji pedagogicznych. Jak pisze Anna Klim-Klimaszewska, do barier działalności innowacyjnej należą brak zachęty ze strony kolegów, dyrekcji i rodziców, narażenie się na krytykę środowiska, brak dopingu finansowego, ograniczony dostęp do literatury fachowej, ograniczone warunki lokalowe, biurokracja i trudności z uzyskaniem zgody na wprowadzenie innowacji, jak i konieczność udowadniania sensu wprowadzanych zmian (Klim-Klimaszewska, 2010, s. 178). Kieron Kirkland i Dan Sutch podkreślają w raporcie, że istotną rolę odgrywa też zakorzenione zrozumienie tego,

co to znaczy być nauczycielem, oraz postrzeganie przez nauczycieli ich własnej roli jako innowatorów. Autorzy akcentują jednak silne powiązanie między postawami nauczycieli a narzędziami, do których mają dostęp. Pojawia się w nim kwestia dotycząca wspólnego spojrzenia na innowacje zarówno przez dyrektorów placówek, jak i nauczycieli. Odległe punkty widzenia w tym zakresie przekładają się na szanse powodzenia wprowadzenia danego rozwiązania (tłumaczenie własne, 2009, s. 17). Nauczyciel innowator to osoba twórcza: a) skupiona na realizacji określonych celów; b) odznaczająca się bogatą wyobraźnią; c) świadcząca swoją osobą o chęci nieustannego rozwoju nowych umiejętności, inspiracji i motywacji; d) budująca swój warsztat pracy na wiedzy opartej na gruncie teoretycznym; e) pozostawiająca przestrzeń na nieustanne wzbogacanie go; f) wykazująca się profesjonalizmem i rozległą wiedzą w zakresie dydaktyki, teorii wychowania i psychologii rozwojowej; g) inspirująca współpracowników do wymiany doświadczeń, wzajemnej inspiracji i współdziałania. Nauczanie staje się jego pasją, którą chce sukcesywnie rozwijać dla siebie oraz wychowanków. W pracy czerpie inspiracje z bieżącej obserwacji poczyniń dzieci, a także ich nieustającej wyobraźni i kreatywności. Jest inicjatorem działań, jednak pozostawia podopiecznym dużą dozę indywidualności i kreatywności. Korzysta w pracy z zasobów technologii informacyjno-komunikacyjnej i wskazuje dzieciom możliwość ich efektywnego eksploataowania. Cechuje go otwartość na szeroko pojętą współpracę ze środowiskiem lokalnym, co staje się źródłem jego inspiracji. Jako osoba ambitna odczuwa wewnętrzną potrzebę wprowadzania innowacji pedagogicznych, by przygotować dzieci do życia w świecie dynamicznych zmian. Będąc twórczym pracownikiem, prezentuje refleksyjność ukierunkowaną na środowisko, w jakim pracuje, dąży do poprawy jego jakości, wykazując się elastycznością i adaptacyjnością do zmieniających się warunków pracy.

„Istotną grupę uwarunkowań stanowią czynniki zewnętrzne, a mianowicie rola agend rządowych oraz funduszy z zewnątrz” (Kotarba-Kańczugowska, 2009, s. 30). Państwo powinno wspierać instytucje oświatowe, tworząc warunki do rozwoju i zmian w systemie edukacji. Zapewnienie niezbędnych środków finansowych umożliwi dyrektorom przedszkoli zarówno motywowanie kadry, jak i dostarczenie im środków na realizację działań innowacyjnych w postaci wyposażenia placówki.

Złożoność innowacji przekłada się na wielość czynników bezpośrednio decydujących o tym, jak zostanie przyjęta. Cechy poszczególnych innowacji wpływają na szybkość ich wdrożenia, a także na to, czy będzie ona przedmiotem rozważań teoretycznych czy badawczych. Jeden ze sposobów podziału właściwości innowacji pedagogicznych został zaprezentowany przez Romana Schulza. Wyróżnia on:

- naukowy stopień innowacji – innowacje posiadające status naukowy szybko się upromocniają;
- koszt – czynnik mogący hamować proces adaptacji innowacji;
- użyteczność – przydatność innowacji;
- złożoność – wielość elementów składających się na daną innowację, które mogą utrudniać jej przyswojenie;
- radykalność – innowacje wprowadzające znaczne zmiany przyjmują się wolniej;
- zgodność – korelacja między istniejącymi wartościami i przyszłymi oczekiwaniami odbiorców;
- podzielność – dotyczy tego, w jakim stopniu innowacja jest możliwa do wypróbowania na ograniczonej skali;

- przekazywalność – w jaki sposób wyniki zastosowania innowacji mogą przenikać do członków społeczeństwa (Schulz, 1996 za: Przyborowska, 2013, s. 59–60).

II. Metodologia badań własnych

Przedmiotem badań stała się realizacja innowacji pedagogicznych w przedszkolu. Wykorzystałam w tym celu metodę sondażu diagnostycznego i opracowałam narzędzie autorskie *Kwestionariusz ankiety dla nauczyciela. Dyspozycje do wywiadu z dyrektorem*. Próbę badawczą stanowili nauczyciele wychowania przedszkolnego (100 osób) oraz dyrektorzy przedszkoli publicznych (10 osób) i niepublicznych.

Problem główny moich badań został zawarty w następującym pytaniu: Jak innowacje pedagogiczne są realizowane w przedszkolu?

Z problemu głównego wynikają następujące problemy szczegółowe:

1. Jaką wiedzę i umiejętności posiadają nauczyciele wychowania przedszkolnego na temat realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu?
2. Jakie czynniki warunkują realizowanie innowacji pedagogicznych w przedszkolu?
3. Jakie są opinie nauczycieli, dyrektorów i rodziców badanych przedszkoli na temat innowacji pedagogicznych?

Przyjęto następującą hipotezę ogólną, adekwatnie do problemu ogólnego:

H⁰ Połowa badanych przedszkoli deklaruje realizację innowacji pedagogicznych, 80% nauczycieli ocenia swoją wiedzę i umiejętności jako wystarczające w tym zakresie, 70% wdrażanych innowacji dotyczy obszaru poznawczego, 90% badanych postrzega osobę nauczyciela jako czynnik warunkujący realizację innowacji pedagogicznych, najczęściej nauczyciele realizują innowacje metodyczne, wszyscy nauczyciele, dyrektorzy i rodzice badanych przedszkoli wyrażają pozytywną opinię na temat innowacji pedagogicznych.

Wyszczególniono także hipotezy szczegółowe:

H¹ Ponad połowa badanych nauczycieli ocenia swoją wiedzę i umiejętności jako niskie i niewystarczające do samodzielnej realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu, ponadto ponad połowa badanych nauczycieli nie podejmuje samodoskonalenia z tego zakresu, a źródłem pozyskiwania tej wiedzy są głównie fora internetowe.

H² Większość badanych deklaruje realizację innowacji pedagogicznych w przedszkolu, ponad połowa badanych realizuje innowacje metodyczne przez cały rok pracy wychowawczo-dydaktycznej, a również ponad połowa badanych nauczycieli realizuje innowacje pedagogiczne z zakresu edukacji matematycznej i przyrodniczej, korzystając przy tym z metody samodzielnych doświadczeń.

H³ Spośród badanych nauczycieli ponad połowa deklaruje, że głównymi czynnikami warunkującymi realizację innowacji pedagogicznych w przedszkolu są kompetencje nauczyciela, wsparcie kadry przedszkolnej i wyposażenie placówki.

H⁴ Opinie nauczycieli, dyrektorów i rodziców są w ponad 80% zgodne co do korzyści wynikających z realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu.

Zmiennie niezależne dotyczą: wieku badanych nauczycieli, posiadanego przez nich stopnia awansu zawodowego, a także miejsca, w jakim pracują (placówka publiczna, niepubliczna).

Tabela 1 zawiera zestawienie zmiennych i wskaźników, jakie obrane zostały do zweryfikowania hipotez przeze mnie przyjętych.

Tabela 1. Zmienne i wskaźniki

Problem badawczy	Zmienna zależna	Wskaźniki do zmiennej zależnej
1. Jaką wiedzę i umiejętności posiadają nauczyciele wychowania przedszkolnego na temat realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu?	<ul style="list-style-type: none"> wiedza i umiejętności nauczycieli na temat realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu; opinie dyrektorów przedszkoli na temat wiedzy i umiejętności posiadanych przez nauczycieli pracujących w prowadzonej przez nich placówce. 	<p>Dane uzyskane z kwestionariusza ankiety dla nauczycieli przedszkola oraz wywiadu z dyrektorem:</p> <ul style="list-style-type: none"> rozumienie terminu innowacji pedagogicznych; rodzaje innowacji pedagogicznych; procedura wprowadzania innowacji pedagogicznych w przedszkolu; ocena wiedzy i umiejętności nauczycieli z zakresu innowacji pedagogicznych; przygotowanie po ukończeniu studiów; deklaracja podejmowania samokształcenia z zakresu innowacji pedagogicznych przez nauczycieli; wskazane źródła wiedzy na temat innowacji pedagogicznych.
2. Jakie czynniki warunkują realizowanie innowacji pedagogicznych w przedszkolu?	<ul style="list-style-type: none"> opinie nauczycieli i dyrektorów na temat czynników warunkujących realizację innowacji pedagogicznych w przedszkolu. 	<p>Dane uzyskane z kwestionariusza ankiety dla nauczycieli przedszkola oraz wywiadu z dyrektorem:</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazane przez nauczycieli czynniki zachęcające i zniechęcające do realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu; wskazanie podmiotów biorących udział w realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu; ocena wyposażenia placówki w kontekście realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu; wskazane przez nauczycieli czynniki warunkujące realizację innowacji pedagogicznych w przedszkolu; ocena osoby nauczyciela w zakresie realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu przez nauczycieli i dyrektorów.
3. Jakie są opinie nauczycieli, dyrektorów i rodziców przedszkoli na temat innowacji pedagogicznych?	<ul style="list-style-type: none"> opinie nauczycieli, dyrektorów i rodziców na temat innowacji pedagogicznych w przedszkolu. 	<p>Dane uzyskane z kwestionariusza ankiety dla nauczycieli przedszkoli i wywiadu z rodzicami:</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazane plusy i minusy realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu dla placówki/nauczyciela/dzieci/rodziców; opinie nauczycieli, dyrektorów i rodziców na temat innowacji pedagogicznych.

Źródło: opracowanie własne

W trakcie prowadzenia badań posłużyłam się metodą sondażu diagnostycznego. Zastosowałam zatem technikę obserwacji, ankiety, wywiadu oraz badania dokumentów. W tym celu opracowałam autorskie narzędzia badawcze. Kwestionariusz ankiety dla nauczyciela składający się z 30 pytań, w tym 6 otwartych, 16 półotwartych i 8 zamkniętych. Ankieta była anonimowa, co umożliwiło uzyskanie w miarę rzetelnych odpowiedzi. Do zadań ankietowanych należało zaznaczenie jednej lub więcej odpowiedzi w zależności od pytania bądź sformułowanie własnych przemyśleń w wyznaczonych do tego miejscach. Urzeczywistnieniu techniki badawczej, jaką jest wywiad, posłużyły opracowane przeze mnie dyspozycje do wywiadu z dyrektorem oraz dyspozycje do wywiadu z rodzicem. Pozwoliły one na poznanie opinii dyrektorów i rodziców dzieci na temat realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu.

Badania prowadziłam na terenie Nowego Sącza w powiecie nowosądeckim, w następujących placówkach:

- Przedszkola publiczne i niepubliczne na terenie Gminy Gródek nad Dunajcem;
- Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Podolu-Górowej;
- Zespół Szkół w Gródku nad Dunajcem im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego;
- Szkoła Podstawowa w Lipiu;
- Niepubliczne Przedszkole Galicyjskie oddział Gorzków w Nowym Sączu;
- Niepubliczne Przedszkole Galicyjskie oddział Miasteczko Galicyjskie w Nowym Sączu;
- Przedszkole „Lokomotywa” Nowy Sącz;
- Niepubliczne Przedszkole „Fun & Play” Nowy Sącz;
- Niepubliczne Przedszkole Integracyjne w Stróżach.

Podczas prowadzenia badań przygotowany przeze mnie kwestionariusz ankiety wypełniło 100 nauczycieli wychowania przedszkolnego. Na pytania opracowane na potrzeby przeprowadzonego wywiadu odpowiedzi udzieliło 10 dyrektorów przedszkoli oraz 40 rodziców dzieci w wieku przedszkolnym. W prowadzonych obserwacjach udział brało 50 przedszkolaków. Zgodnie z podjętą przeze mnie tematyką, jaką jest realizacja innowacji pedagogicznych w przedszkolu, łącznie próbę badawczą w moich badaniach stanowiło 200 osób.

III. Czynniki warunkujące realizację innowacji pedagogicznych w przedszkolu – analiza wyników badań własnych

Wprowadzenie i realizację innowacji pedagogicznych w przedszkolu determinują rozmaite czynniki wewnętrzne i zewnętrzne, np. podejmowanie zmian w rzeczywistości edukacyjnej ma różnorodne podłoże czy chęć zmiany niezadowolającego nas obszaru skłania do poszukiwania inspirujących nas innowacyjnych rozwiązań. Ta część tekstu zawierać będzie wyniki badań własnych dotyczących czynników, które skłaniają badanych nauczycieli wychowania przedszkolnego i dyrektorów przedszkoli publicznych i niepublicznych do realizacji innowacji pedagogicznych.

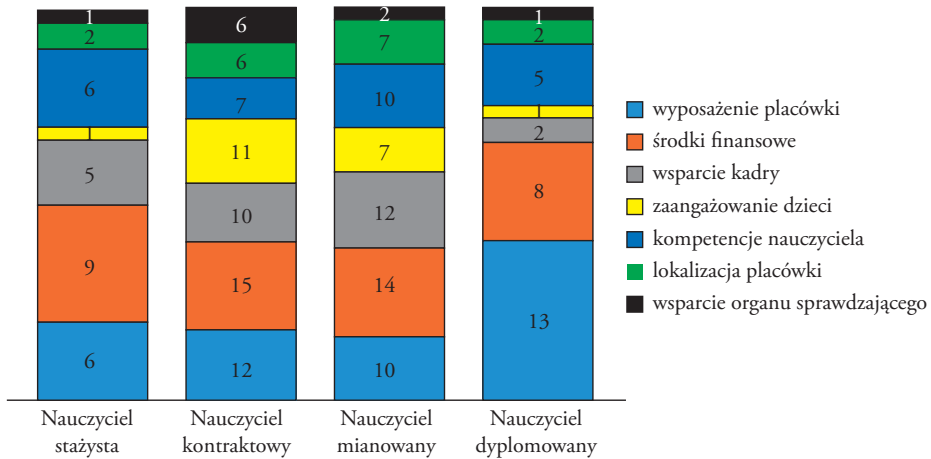
Jak wskazują poniższe dane ilościowe, nauczyciele znajdujący się w przedziale wiekowym 20–30 lat najczęściej decydują się na realizację innowacji pedagogicznych, mając na uwadze wzbogacenie warsztatu pracy (20 odpowiedzi), a także dbanie o renomę przedszkola (17 osób). Niewiele mniej, gdyż 15 respondentów, robi to ze względu na troskę o wszechstronny rozwój dzieci. Badani w wieku 31–40 lat najczęściej kierują się

dbaniem o renomę przedszkola (15 odpowiedzi) i troską o wszechstronny rozwój dzieci (12 odpowiedzi). Najstarsi respondenci biorący udział w badaniach uwzględniają dbałość o renomę przedszkola i zgrany zespół nauczycieli, który wzajemnie motywuje się do pracy (5 odpowiedzi). Wśród wszystkich kategorii wiekowych najmniej istotne dla badanych okazało się wsparcie dyrektora (7 odpowiedzi). Najistotniejsza z kolei była chęć dbania o renomę przedszkola (37 odpowiedzi), a dla 31 respondentów wzbogacenie warsztatu pracy. Niewiele mniej, 30 ankietowanych, wskazało troskę o wszechstronny rozwój dzieci.

Tabela 2. Motywy badanych nauczycieli do realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu, biorąc pod uwagę wiek badanych nauczycieli ($N = 100$)

Motywy skłaniające do realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu	Wiek badanych nauczycieli			Liczba odpowiedzi razem
	20–30 lat	31–40 lat	41–50 lat	
Wzbogacanie warsztatu pracy	20	7	4	31
Dbanie o renomę przedszkola	17	15	5	37
Troska o wszechstronny rozwój dzieci	15	12	3	30
Zgrany zespół nauczycieli	5	10	5	20
Wsparcie dyrektora	5	2	0	7

Źródło: badania własne

Rys. 1. Czynniki warunkujące realizację innowacji pedagogicznych w przedszkolu a stopień awansu zawodowego ($N = 100$).

* Liczby oznaczają liczbę odpowiedzi.

Źródło: badania własne

Projektując badania, postanowiłam również sprawdzić, jakie czynniki warunkujące wdrażanie innowacji pedagogicznych w przedszkolu są istotne dla badanych nauczycieli wychowania przedszkolnego. Analizy deklarowanych czynników dokonałam pod kątem posiadanego przez badanych stopnia awansu zawodowego.

Na podstawie przeprowadzonych działań można zauważyć, że dla badanych nauczycieli wychowania przedszkolnego na każdym stopniu awansu zawodowego najważniejsze są kompetencje nauczyciela (46 odpowiedzi), wyposażenie placówki (41 odpowiedzi), a także dla 29 ankietowanych środki finansowe. Najmniej istotne okazało się zaangażowanie dzieci (10 odpowiedzi) i wsparcie dyrektora (17 odpowiedzi).

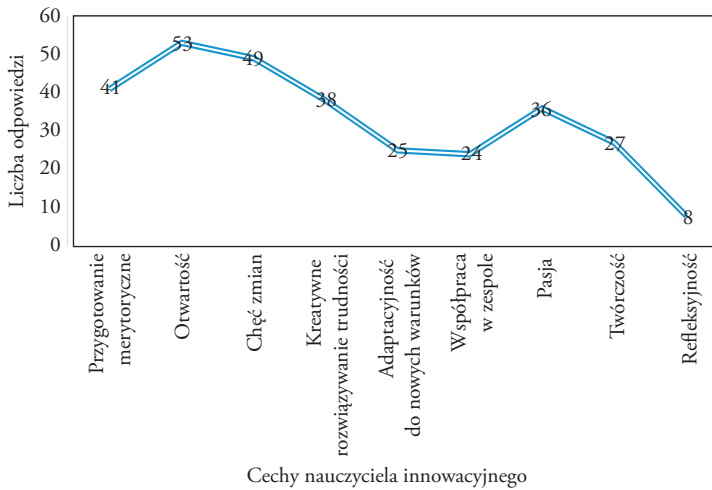
Co ciekawe, dyrektorzy przedszkoli (10 osób) biorący udział w badaniach dostrzegają rolę swojej osoby w realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu. Zauważają, że udział dyrektora w planowaniu, wdrażaniu, modyfikacji i ewaluacji innowacji pedagogicznych to przede wszystkim motywowanie nauczycieli do ich stosowania. Ich zdaniem dyrektor powinien mieć głos doradczy w czasie planowania i poszczególnych etapów wdrażania i modyfikacji innowacji pedagogicznych. Według nich dyrektor musi nadzorować, a na etapie ewaluacji pomagać nauczycielom wyciągać wnioski, oceniać stopień osiągania celów i planować przyszłe innowacje na podstawie wyciągniętych wniosków. W trakcie przeprowadzonego wywiadu poruszali oni kwestię stwarzanych przez nich warunków pracy nauczycieli wychowania przedszkolnego jako czynnika warunkującego ich chęć do podejmowania nowatorskich rozwiązań. *„Podstawową kwestią w realizacji innowacji pedagogicznych jest zapewnienie nauczycielom możliwości organizacyjnych, w tym atmosfery, kultury organizacyjnej, która umożliwia planowanie i wdrażanie innowacji pedagogicznych. Czynnikiemami tymi są także: stopień motywacji nauczycieli do poszukiwania nowatorskich rozwiązań i ciągłego podnoszenia kwalifikacji (w tym awansu zawodowego), przychylność i aktywność dyrektora (który przecież wprowadza, za dobrowolną zgodą nauczyciela, innowację) i jego cechy inspirujące nauczycieli, realność zgłoszonej (planowanej) innowacji”.*

Planując badania i chcąc pogłębić wiedzę na temat osoby nauczyciela, postanowiłam zapytać ankietowanych o ich zdanie dotyczące znaczenia osobowości nauczyciela wychowania przedszkolnego w zakresie realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu. Wszyscy badani (100 osób) zgodnie uznali, że nauczyciel i posiadane przez niego kompetencje mają istotne znaczenie. Swoje odpowiedzi uzasadniali następująco: *„Nauczyciel zaangażowany, kreatywny może osiągnąć dużo lepsze efekty”; „Nauczyciel powinien poszukiwać nowych rozwiązań w swojej pracy zawodowej, to on jest inicjatorem takich działań”; „Tak, jeśli ktoś jest chętny i zaangażowany oraz pomysłowy, to działa to na korzyść innowacji. Natomiast jeśli nauczyciel jest zamknięty na rozwój i nowości, niestety innowacje nie będą miały powodzenia”; „Ma bardzo duże, to nauczyciel określa cele i przyjmuje rozwiązania do ich realizacji”; „Tak, bardzo duże, jego poziom zaangażowania, pasja, twórczość”; „Nauczyciel i jego predyspozycje odgrywają istotną rolę”.*

Rysunek 2 prezentuje cechy osobowości nauczyciela innowatora, które najczęściej wskazywali badani nauczyciele.

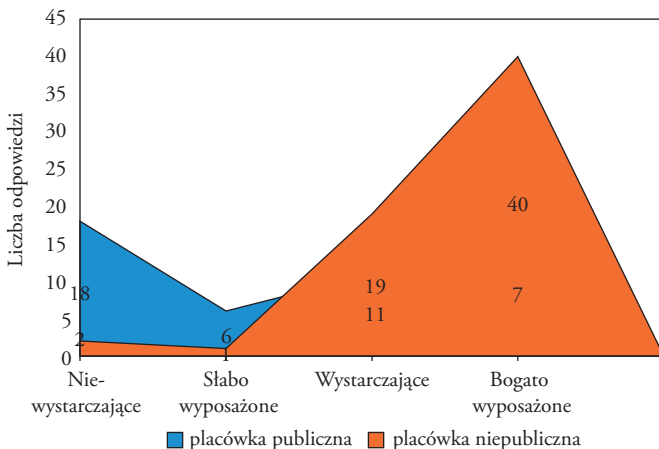
Jak pokazują dane, najistotniejszymi cechami nauczyciela innowacyjnego są: otwartość (53 odpowiedzi), chęć zmian (49 odpowiedzi), a także jego przygotowanie merytoryczne (41 odpowiedzi). Niewiele mniej, 38 ankietowanych, deklaruje kreatywne rozwiązywanie trudności, 36 osób pasje. Kolejno wymieniano: twórczość, adaptacyjność do nowych warunków i współpracę w zespole.

Informacje na temat znaczenia osoby nauczyciela w podejmowaniu działań innowacyjnych w placówce zestawiałam ze zdaniem dyrektorów placówek, w których pracowali ankietowani. Zdanie obu grup badawczych jest zgodne: wszyscy dyrektorzy również dostrzegają istotę osoby nauczyciela w realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu. Uzasadniali to, zwracając uwagę na to, że osobowość nauczyciela ma nieocenione znaczenie w całej jego pracy wychowawczo-dydaktycznej, a w realizacji innowacji pedagogicznych w szczególności. *„Jest to zawód wymagający ciągłego uzupełniania wiedzy, poszukiwania nowatorskich rozwiązań pojawiających się problemów, dużej energii i wysokiego stopnia motywacji, a także ambicji, kreatywności i poczucia satysfakcji z odnoszonych sukcesów, dlatego te cechy będą sprzyjały nauczycielom chcącym wdrażać innowacje pedagogiczne”*.

Rys. 2. Cechy nauczyciela innowacyjnego ($N = 100$)

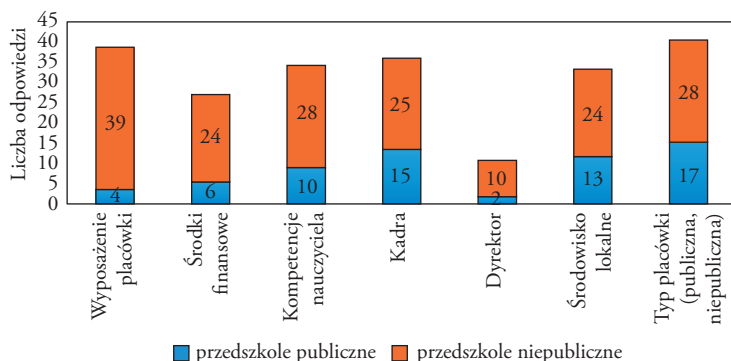
Źródło: badania własne

Rys. 3. Ocena wyposażenia placówki, uwzględniając placówki publiczne i niepubliczne ($N = 100$)

Źródło: badania własne

Z danych zgromadzonych w czasie prowadzenia badań własnych mających na uwadze poznanie opinii nauczycieli wychowania przedszkolnego odnośnie wyposażenia placówki, w jakiej pracują, w kontekście realizacji innowacji pedagogicznych można zauważyć pewne różnice, analizując zebrany materiał ze względu na placówki, publiczne i niepubliczne. Rysunek 3 prezentuje, jak nauczyciele oceniali poziom wyposażenia placówki.

Rys. 4. Czynniki zachęcające do realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu a rodzaj placówki (N = 100)

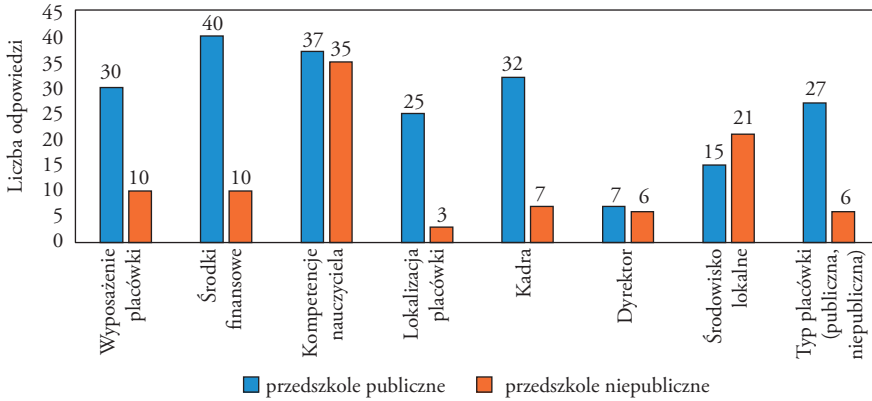
Źródło: badania własne

Na podstawie zgromadzonych danych daje się zauważyć, że nauczyciele pracujący w niepublicznych placówkach wychowania przedszkolnego oceniają je jako bogato wyposażone (40 odpowiedzi) lub wystarczające (19 odpowiedzi). Dwóch nauczycieli pracujących w placówce niepublicznej uważa, że wyposażenie pozostaje niewystarczające. Z kolei wyposażenie placówek niepublicznych uznawane jest przez badanych głównie za niewystarczające (18 odpowiedzi) lub słabo wyposażone (6 odpowiedzi). Nauczyciele często w uzasadnieniu swojej opinii zgłaszali konieczność korzystania z własnych materiałów, chcąc realizować innowacje pedagogiczne w ich miejscu pracy.

Ustaliłam też, które z czynników warunkujących wdrażanie innowacji pedagogicznych w przedszkolu zachęcają i zniechęcają nauczycieli do podejmowania tego typu rozwiązań w pracy z dziećmi. Uzyskane wyniki opracowałam, mając na uwadze przedszkola publiczne i niepubliczne. Prezentują je rysunki 4 i 5.

Dla nauczycieli pracujących w placówkach niepublicznych czynnikami zachęcającymi do wdrażania innowacji pedagogicznych w przedszkolu są głównie wyposażenie placówki (39 odpowiedzi) i typ placówki, w której pracują (28 odpowiedzi). Motywują to tym, że większa konkurencja na rynku placówek niepublicznych skłania ich do poszukiwania alternatywnych rozwiązań pozwalających zwiększyć swoją atrakcyjność na rynku. Taka sama liczba odpowiedzi dotyczyła kompetencji nauczyciela, które badani chcą nieustannie rozwijać i wzbogacać w ten sposób swój warsztat pracy. 25 osób ma na uwadze kadre wzajemnie motywującą się do poszukiwania nowych i twórczych rozwiązań. Niewiele mniej, 24 ankietowanych, wskazuje na środki finansowe i środowisko lokalne – pod względem zadowolenia dzieci i wymagań stawianych przez ich rodziców. Nauczyciele pracujący w placówkach publicznych najliczniej wskazują na typ placówki (17 odpowie-

dzi), kadre, z jaką mają możliwość pracować (15 odpowiedzi), a także środowisko lokalne (13 odpowiedzi) i kompetencje nauczyciela (10 odpowiedzi).

Rys. 5. Czynniki zniechęcające do realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu a rodzaj placówki (N = 100)

Źródło: badania własne

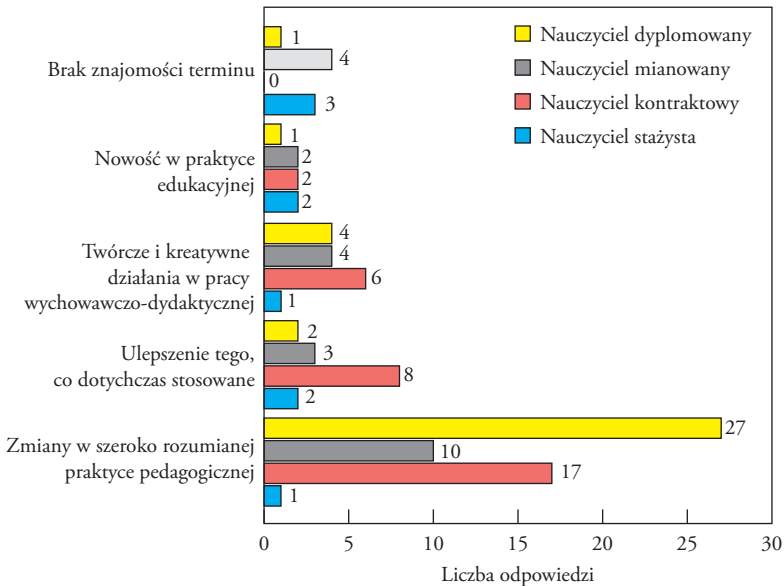
Czynniki zniechęcające nauczycieli placówek niepublicznych to przede wszystkim kompetencje nauczyciela (35 odpowiedzi), a także środowisko lokalne (21 odpowiedzi). Nauczyciele pracujący w przedszkolach publicznych wymieniają z kolei środki finansowe (40 odpowiedzi), kompetencje nauczyciela (37 odpowiedzi), wyposażenie placówki (30 odpowiedzi) oraz kadre, która nie wspiera inicjatyw innowacyjnych (32 odpowiedzi). Warto zwrócić uwagę na to, że zdanie nauczycieli pracujących w obu typach placówek jest zgodne co do kompetencji nauczyciela. Posiadane przez nich kompetencje zniechęcają do podejmowania innowacji pedagogicznych.

W badaniu ankietowym uwzględniłam pytania dotyczące rozumienia przez nauczycieli terminu „innowacji pedagogicznych”, znanych badanym rodzajów innowacji pedagogicznych oraz procedury wdrażania innowacji. Respondenci dokonali też oceny swojej wiedzy i umiejętności w 5-stopniowej skali.

Termin „innowacji pedagogicznych” jest znany większości badanych nauczycieli, 91% badanych definiuje trafnie to pojęcie, tylko 8% nie potrafiło udzielić odpowiedzi na to pytanie.

„Innowacje pedagogiczne” według nauczycieli to: „Zmiany wprowadzane do rzeczywistości edukacyjnej”; „Nowości, wyszukane pomysły pedagogiczne”; „Innowacje pedagogiczne to wprowadzenie własnego pomysłu prowadzenia zajęć w wybranym zakresie tematycznym”; „Nowatorskie rozwiązanie metodyczne, programowe bądź organizacyjne, którego celem jest polepszenie funkcjonowania placówki”; „Nowość wprowadzana w edukacji”; „Jako nowe metody prowadzenia zajęć dydaktycznych oraz wspierania różnych sfer rozwoju dziecka”; „Zmiany w części lub całej pracy wychowawczo-dydaktycznej zgodnie z podstawą programową”; „Nowatorskie działania edukacyjne”; „Modernizacja sposobu realizowania treści edukacyjnych”.

Analiza odpowiedzi, jakich udzielili nauczyciele, pozwoliła na ich skategoryzowanie i dostrzeżenie pewnych tendencji, które zostały przedstawione na poniższym rysunku.

Rys. 6. Rozumienie terminu innowacji pedagogicznych przez nauczycieli a stopień awansu zawodowego ($N=100$)

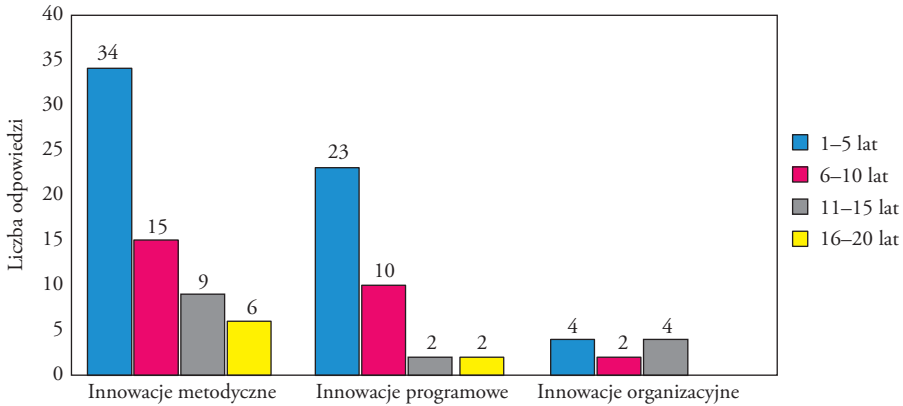
Źródło: badania własne

W ogólnym zarysie ankietowani utożsamiają termin „innowacji pedagogicznych” ze swoistą zmianą w praktyce wychowawczo-dydaktycznej, opartej na twórczym i kreatywnym działaniu. Z danych pokazanych na powyższym rysunku można zauważyć, że nauczyciele dyplomowani najczęściej (27 odpowiedzi) termin „innowacji pedagogicznych” wiążą ze zmianami w szeroko rozumianej praktyce pedagogicznej. Za to największą trudność ze zdefiniowaniem terminu „innowacji pedagogicznych” wykazali w badanej grupie nauczyciele mianowani (4 odpowiedzi).

Wiedza nauczycieli w zakresie innowacji pedagogicznych wyraża się też w rodzajach innowacji, jakie są im znane. Respondenci w pytaniu wielokrotnego wyboru mogli wskazać z kafeterii półtwartej znane im rodzaje innowacji pedagogicznych (rysunek 7).

Analizując zebrany materiał empiryczny, można zauważyć, że najczęściej wskazywanym przez nauczycieli rodzajem innowacji pedagogicznych są innowacje metodyczne (64 odpowiedzi), a także innowacje programowe (46 odpowiedzi), 6 ankietowanych nie znało rodzajów innowacji pedagogicznych wymienionych w kafeterii półtwartej. Jeśli chodzi o uwzględnienie stażu pracy badanych nauczycieli, to zgromadzone dane wskazały, że wśród respondentów z najmniejszym stażem pracy, tj. 1–5 lat, najbardziej znane są innowacje metodyczne (34 odpowiedzi) i programowe (23 odpowiedzi). Sytuacja wygląda podobnie, kiedy weźmie się pod uwagę odpowiedzi udzielone przez 10 ankietowanych pracujących od 6–10 lat. Innowacje metodyczne wskazało 15 osób, a programowe 10. Z kolei w grupie 15 badanych z najdłuższym stażem pracy wynoszącym 16–20 lat najliczniej wskazywano innowacje organizacyjne (10 odpowiedzi), 4 ankietowanych nie

wskazało żadnego rodzaju. Zebrany materiał faktograficzny pokazuje, że nauczyciele wykazujący najdłuższy staż (21 i więcej lat) przejawiali największą trudność ze wskazaniem znanych im rodzajów innowacji pedagogicznych.

Rys. 7. Arkusz analizy dokumentów – programu przedszkola, realizacja innowacji pedagogicznych w przedszkolu a ich staż pracy ($N = 100$)

Źródło: badania własne

Tabela 3. Znajomość procedury wdrażania innowacji według nauczycieli wychowania przedszkolnego a ich stopień awansu zawodowego ($N = 100$)

Odpowiedź	Stopień awansu zawodowego				Razem
	Stażysta	Kontraktowy	Mianowany	Dyplomowany	
Opisanie poprawnej procedury wdrażania	6	17	6	7	38
Nieznajomość procedury	1	12	9	18	25
Brak odpowiedzi	2	4	8	15	29

Źródło: badania własne

Znajomość procedury wdrażania innowacji pedagogicznych przez wszystkich badanych nauczycieli pozwala sprawdzić posiadaną przez nich wiedzę i umiejętności w zakresie realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu. Tabela 3 pokazuje odpowiedzi, jakich udzielili badani.

Analizując zebrany materiał z uwzględnieniem stopnia awansu zawodowego badanych nauczycieli, można zauważyć, że ponad połowa badanych wykazała się niezajomością procedury wdrażania innowacji pedagogicznych w swojej placówce. Wśród respondentów 38 osób opisało pokrótce schemat wdrażania innowacji pedagogicznych w ich miejscu pracy. Znacząca większość odpowiedzi udzielonych przez nauczycieli dyplomowanych (35 osób) wskazywała na brak znajomości procedury wdrażania innowacji pedagogicznych w przedszkolu – 15 osób z tej grupy badanych nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie, a 18 zadeklarowało brak wiedzy na ten temat. Powyższe dane pokazują, że nauczyciele kontraktowi (33 osoby) stanowili grupę, która najliczniej wykazała się znajomością

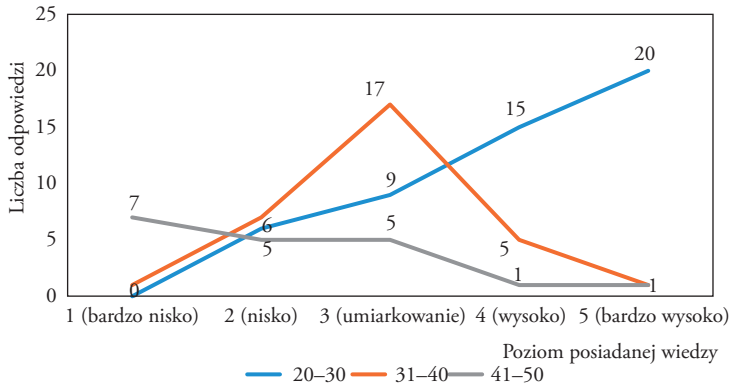
mością procedury wdrażania innowacji pedagogicznych, 17 respondentów wykazało się wiedzą w tym zakresie. Odpowiedzi, jakich udzielali ankietowani, były jednak ogólnikowe i nie dotyczyły istotnych elementów. Oto przykładowe odpowiedzi: „*Nauczyciel lub zespół nauczycieli musi zgłosić dyrektorowi szkoły, że chce wdrożenia innowacji pedagogicznej, przedstawia ją w formie pisemnej oraz wypełnioną kartę innowacji*”; „*Dyrektor szkoły, gdy otrzyma od nauczyciela lub zespołu nauczycieli karty zgłoszenia innowacji, a także załączniki, pokazuje ją na zebraniu rady pedagogicznej*”; „*Innowacja jest dopiero wtedy realizowana, gdy zostanie przyjęta w formie uchwały przez radę pedagogiczną*”; „*Sporządzanie innowacji, uzyskanie zgody na wprowadzenie innowacji, przeprowadzenie zaplanowanych działań i podsumowanie ich*”; „*Przygotowanie innowacji, zgłoszenie jej dyrektorowi i jeśli on wyrazi zgodę, przystąpienie do realizacji*”; „*Po przygotowaniu innowacji, którą chce wdrażać, przedstawienie jej wraz z deklaracją gotowości do jej podjęcia dyrekcji, wprowadzenie jej i przeprowadzenie ewaluacji*”; „*Podczas spotkania poprzedzającego rok szkolny na zebraniu informuje się dyrektora o pomysle realizacji innowacji. Krótko opisuje pomysł, następnie pisemnie przedstawia się rodzaj innowacji, jej cele, okres trwania, a także przebieg*”; „*Przygotowanie dokumentu z zapisem innowacji zgodnie z dokumentacją przyjętą w placówce, przedstawienie pomysłu dyrekcji, przystąpienie do realizacji innowacji*”.

Badając wiedzę i umiejętności nauczycieli wychowania przedszkolnego dotyczących realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu, respondenci w 5-stopniowej skali samodzielnie oceniali swoją wiedzę i umiejętności przy założeniu, że 1 to niska ocena, a 5 bardzo wysoka.

Rysunek 8 i9 ilustrują, jak nauczyciele oceniają posiadaną wiedzę i umiejętności, które umożliwiają im realizację innowacji pedagogicznych w przedszkolach. Nauczyciele w wieku 20–30 lat (50 osób) w większości deklarują wysoki (15 odpowiedzi) lub bardzo wysoki (20 odpowiedzi) poziom wiedzy. Podobnie wyglądają dane dotyczące umiejętności, jakimi wykazują się badani nauczyciele w tym obszarze: 15 ankietowanych deklaruje wysoką ocenę umiejętności, a 20 bardzo wysoką. Respondenci w przedziale wiekowym 31–40 lat (31 badanych) oceniają swoją wiedzę nisko (6 osób) lub umiarkowanie (17 osób), analogicznie prezentują się dane dotyczące posiadanych przez nauczycieli wychowania przedszkolnego umiejętności dotyczących realizacji innowacji pedagogicznych. Warto podkreślić, że 57 nauczycieli ocenia swoją wiedzę i umiejętności jako bardzo niskie, niskie lub umiarkowane, co może się znacząco przekładać na podejmowanie i inicjowanie przez nich ewentualnych rozwiązań innowacyjnych w pracy zawodowej.

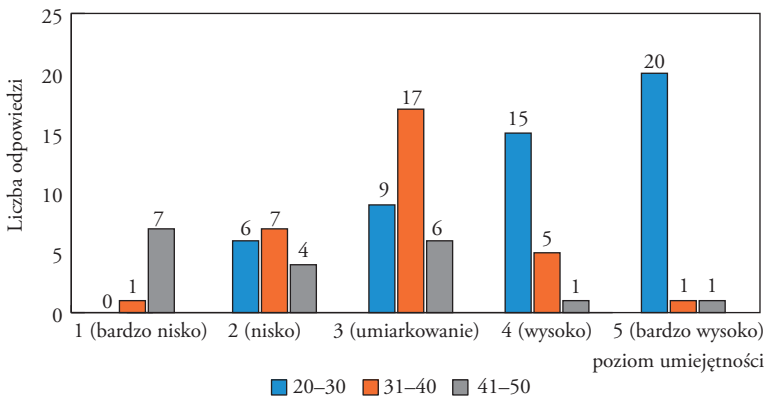
Powyższe dane zestawiałam z wypowiedziami dyrektorów placówek wychowania przedszkolnego na temat tego, jak oceniają wiedzę i umiejętności nauczycieli pracujących w prowadzonych przez nich placówkach. Na pytania zawarte w wywiadzie odpowiedzi udzieliło 5 dyrektorów placówek publicznych i 5 placówek niepublicznych. Co ciekawe, bez względu na typ przedszkola oceniali oni wiedzę i umiejętności zatrudnianych przez siebie nauczycieli bardzo wysoko, chętnie uzasadniali swoją ocenę: „*Mam szczęście posiadać wśród kadry osoby z prawdziwą pasją do nauczania najmłodszych. Są to energiczne, świadome i ambitne jednostki. Nauczyciele w naszym przedszkolu wiedzą, czym są innowacje pedagogiczne, dostrzegają zalety ich wdrażania, potrafią zrezygnować z błędnie wdrażanych rozwiązań lub modyfikować je w miarę potrzeb. Są kreatywni, chętnie się uczą, dostrzegają potrzebę rozwoju zawodowego i sens w swojej pracy. Dlatego nie tylko realizują innowacje pedagogiczne, ale także planują ich więcej w przyszłości*”; „*Nauczyciele, z którymi mam możliwość współpracować, chętnie sięgają po nowe rozwiązania, skutecznie dostosowując je*

do potrzeb dzieci i placówki”, „Wielokrotnie w ciągu roku nauczyciele inicjują nowatorskie rozwiązania oraz potrafią opisać wdrażaną innowację i merytorycznie ją uzasadnić”.

Rys. 8. Ocena poziomu wiedzy nauczycieli dotyczącej realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu a wiek badanych ($N = 100$)

Źródło: badania własne

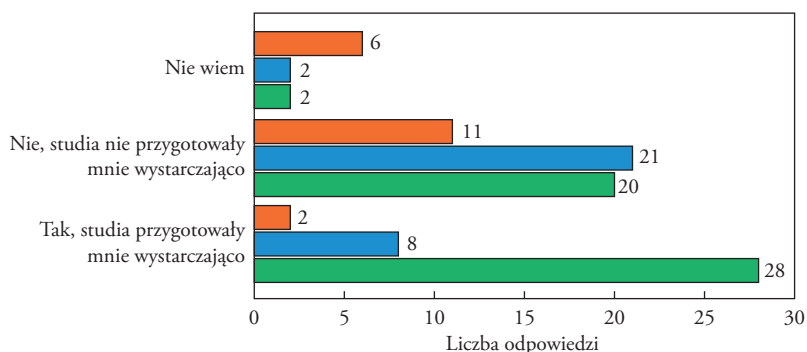
Rys. 9. Ocena poziomu umiejętności nauczycieli dotyczącej realizacji innowacji pedagogicznych a wiek badanych ($N = 100$)

Źródło: badania własne

Ukończenie studiów kierunkowych daje fundament do budowania własnego wizerunku nauczyciela, jego warsztatu pracy i wyznaczenia kierunku oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych, rozpoczynając pracę zawodową. W kontekście rozważań moich badań postanowiłam ustalić, jak nauczyciele oceniają swoje przygotowanie do realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu, mając na uwadze ukończone przez nich studia.

Zebrane wyniki wskazują, że ponad połowa badanych (52 osoby) uważa, iż ukończone przez nich studia nie dały im wystarczającej wiedzy w tym zakresie. Nauczyciele, uzasadniając udzieloną odpowiedź, zwracali uwagę na pominięcie lub zbyt ogólnikowe

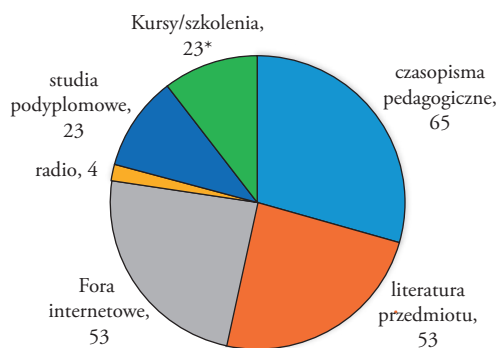
przedstawienie zagadnienia w programie studiów. Wielu z nich uważa, że dopiero praca zawodowa umożliwiła im poszerzenie wiedzy o innowacjach pedagogicznych. Analizując zebrane dane, zauważa się również, że wśród 38 nauczycieli deklarujących wystarczające przygotowanie w zakresie realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu po ukończonych studiach większość to nauczyciele w przedziale wiekowym 20–30 lat (28 odpowiedzi), co może świadczyć o pozytywnych zmianach w procesie kształcenia przyszłych pedagogów.

Rys. 10. Przygotowanie do realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu po ukończonych studiach a wiek badanych ($N = 100$)

Źródło: badania własne

Posiadanie niewystarczającej wiedzy z zakresu innowacji pedagogicznych skłania do poszukiwania alternatywnych źródeł w celu jej uzupełnienia. Brak podejmowania samokształcenia w tym zakresie deklaruje 25 nauczycieli. Pozostali – 75 osób – poszukuje sposobów na uzupełnienie braków w tym zakresie. Rysunek 11 prezentuje odpowiedzi ankietowanych na ten temat, mogli oni wybrać więcej niż jedną odpowiedź z kafeterii półotwartej.

Rys. 11. Źródła pozyskiwania wiedzy przez nauczycieli o innowacjach pedagogicznych ($N = 100$)

* Liczba wskazuje liczbę odpowiedzi

Źródło: badania własne

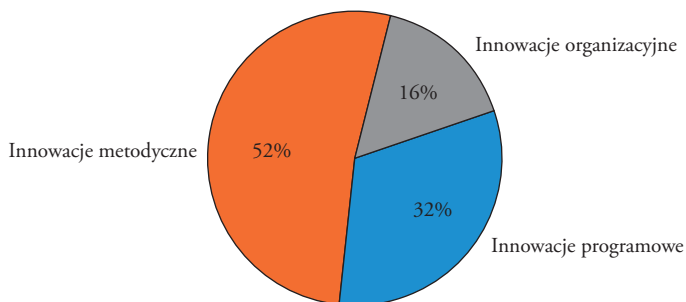
Przytoczone dane informują, że największa część nauczycieli poszukuje wiedzy, korzystając z czasopism pedagogicznych – 65 respondentów, nieco mniej, bo 53 osoby, sięga do literatury przedmiotu i forów internetowych. Studia podyplomowe oraz kursy i szkolenia wskazało 23 nauczycieli, najrzadziej – 4 odpowiedzi – dotyczyły radia.

IV. Praktyczna realizacja innowacji pedagogicznych w przedszkolu

Wiedza i umiejętności nauczycieli wychowania przedszkolnego przekładają się na praktyczną realizację innowacji pedagogicznych. Stosowane przez nich metody pracy wychowawczo-dydaktycznej zależą od ich indywidualnych predyspozycji i warunków środowiskowych, w których przyszło im pracować. Prowadząc badania, zebrałam materiał badawczy pozwalający przedstawić, jak nauczyciele w praktyce realizują innowacje pedagogiczne. W artykule opisałam wyniki badań uzyskane przy pomocy kwestionariusza ankiety, arkusza obserwacji oraz arkusza analizy dokumentów.

Spośród badanych nauczycieli prawie połowa, 49 ankietowanych, nie podejmuje się realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu. Uzasadniając to, wskazują na krótki staż pracy, brak czasu, niewystarczające wyposażenie placówki, niesatysfakcjonujące efekty po przeprowadzeniu poprzednich innowacji, zbyt dużą liczbę dokumentacji, niewystarczającą motywację i brak wsparcia uzyskiwanego od dyrekcji.

Większość nauczycieli (51 odpowiedzi) deklaruje realizację innowacji pedagogicznych, spośród nich zdecydowana większość pracuje w przedszkolach niepublicznych (35 osób). Rysunek 12 prezentuje rodzaje innowacji pedagogicznych realizowanych przez badanych nauczycieli w przedszkolach.

Rys. 12. Najczęściej realizowane innowacje pedagogiczne w badanych przedszkolach ($N = 100$)

* Liczba wskazuje procent odpowiedzi

Źródło: badania własne

Na podstawie zgromadzonych danych można powiedzieć, że nauczyciele najczęściej realizują innowacje metodyczne (52%), a także innowacje programowe (32%). Najrzadziej sięgają po innowacje organizacyjne (16%).

Nauczyciele wypowiedzieli się też co do czasu trwania podejmowanych przez nich innowacji pedagogicznych. Najliczniej wskazywali na realizację innowacji w ciągu całego roku pracy wychowawczo-dydaktycznej (34 odpowiedzi) lub w czasie 2–3 miesięcy

(16 odpowiedzi). Najrzadziej deklarują podejmowanie tego typu działań w całym cyklu wychowawczym (4 osoby) lub w 2–3 jednostkach zajęć (6 osób).

Innowacje pedagogiczne mogą się odnosić do wszystkich treści z podstawy programowej. W każdym aspekcie pracy wychowawczo-dydaktycznej z dziećmi można znaleźć elementy, w które wprowadzić można element nowatorstwa. Ankietowani najczęściej wskazywali realizację zagadnień matematycznych (25 odpowiedzi) oraz językowych (15 odpowiedzi). Niewiele mniej, 10 respondentów, wskazywało na realizację treści społeczno-emocjonalnych i artystycznych. Tabela 4 przedstawia obszary tematyczne, które zostały wskazane przez nauczycieli, wraz z przykładową tematyką omawianą w trakcie realizowania innowacji pedagogicznych w ich przedszkolu.

Tabela 4. Obszary tematyczne realizowanych przez nauczycieli innowacji pedagogicznych w przedszkolu ($N = 100$)

Obszary tematyczne	Przykładowa tematyka
Edukacja matematyczna	<ul style="list-style-type: none"> • Kodowanie; • Programowanie „Ozoboty”; • Doskonalenie pojęć matematycznych: orientacja przestrzenna, rytm i rytmiczna organizacja czasu, dodawanie i odejmowanie, klasyfikacja, waga, miary pojemności, intuicja matematyczna; • Dodawanie, odejmowanie na konkretach, sekwencje, rytmy, odzwierciedlanie wzorów, klasyfikowanie, praktyczne rozwiązywanie problemów matematycznych. Reklama, gospodarowanie czasem wolnym, organizacja czasu pracy.
Edukacja przyrodnicza	<ul style="list-style-type: none"> • Kształtowanie świadomości ekologicznej, pozytywne nawyki dbania zero waste, świadomy i odpowiedzialny konsument, współpraca ze środowiskiem lokalnym.
Edukacja społeczno-emocjonalna	<ul style="list-style-type: none"> • Patriotyzm; • Wolontariat; • Podejmowanie akcji charytatywnych w środowisku lokalnym; • Radzenie sobie z emocjami; • Nawiązywanie współpracy w grupie; • Preorientacja zawodowa, poznawanie zawodów rodziców.
Edukacja językowa	<ul style="list-style-type: none"> • Wiedza o poszczególnych regionach Polski, mapa Polski, stroje regionalne, kultura i tradycja poszczególnych regionów, historia Polski, ukształtowanie terenu, miasta i województwa Polski; • Treści dotyczące Nowego Sącza; • Nauka czytania z wykorzystaniem metody krakowskiej J. Cieszyńskiej, M. Bogdanowicz; • Zwroty, słownictwo w języku angielskim.
Edukacja fizyczna	<ul style="list-style-type: none"> • Fitness terapeutyczny wg A. Chartanowicz; • Prawidłowa postawa ciała; • Taniec; • Grafomotoryka.
Edukacja artystyczna	<ul style="list-style-type: none"> • Warsztaty florystyczne; • Warsztaty kreatywne związane z tematyką świąt; • Techniki malarskie.

Źródło: badania własne

Tabela 5. Metody pracy wychowawczo-dydaktycznej przyjęte w analizowanych innowacjach pedagogicznych

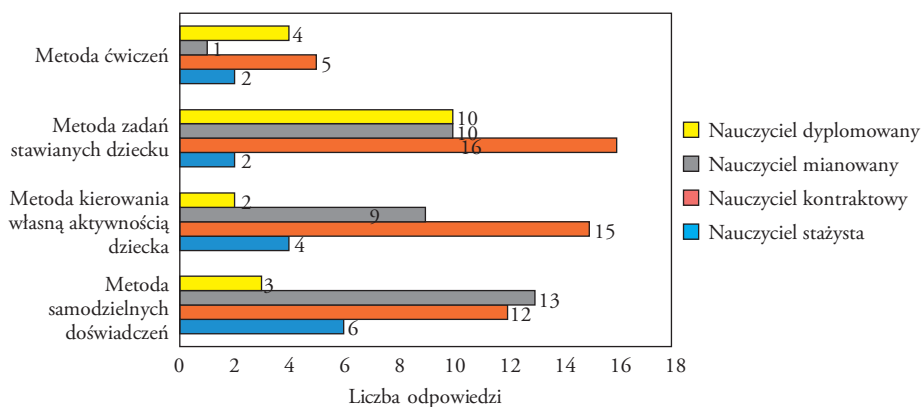
Nazwa i rodzaj innowacji pedagogicznej	Metody pracy wychowawczo-dydaktycznej
Innowacja metodyczna „Kodowanie na dywanie”	<ul style="list-style-type: none"> • Metody czynne: zadań stawianych do wykonania, metoda ćwiczeń; • Metody oglądowe: obserwacji i pokazu; • Metody słowne: objaśnienia i instrukcje.
Innowacja metodyczna „Magiczny dywan”	<ul style="list-style-type: none"> • Metody czynne: zadań stawianych do wykonania, ćwiczeń praktycznych; • Metody oglądowe: obserwacji i pokazu; • Metody słowne: objaśnienia i instrukcje.
Innowacja programowa „Przedsiębiorczość”	<ul style="list-style-type: none"> • Metody czynne: kierowania własną aktywnością, zadań stawianych do wykonania, metoda ćwiczeń; • Metody oglądowe: obserwacji i pokazu, przykładu osobistego nauczyciela, udostępniania sztuki; • Metody słowne: rozmowy, zagadki, opowiadania, instrukcje, sposoby społecznego porozumiewania się; • Drama; • Klasyczna metoda problemowa; • Metody aktywizujące: burza mózgów, słoneczko, mapa mentalna, metoda 6 myślowych kapeluszy E. de Bono.
Innowacja programowa „Kreatywność ma moc”	<ul style="list-style-type: none"> • Metody czynne: kierowania własną aktywnością, zadań stawianych do wykonania, metoda ćwiczeń; • Metody oglądowe: obserwacji i pokazu, przykładu osobistego nauczyciela, udostępniania sztuki; • Metody słowne: rozmowy, zagadki, opowiadania, instrukcje, sposoby społecznego porozumiewania się; • Drama; • Klasyczna metoda problemowa; • Metody aktywizujące: burza mózgów, słoneczko, mapa mentalna, metoda 6 myślowych kapeluszy E. de Bono.
Innowacja programowa „Regionalizm w Niepublicznym Przedszkolu Galicyjskim”	<ul style="list-style-type: none"> • Metody czynne: kierowania własną aktywnością, zadań stawianych do wykonania, metoda ćwiczeń; • Metody oglądowe: obserwacji i pokazu, przykładu osobistego nauczyciela, udostępniania sztuki; • Metody słowne: rozmowy, zagadki, opowiadania, instrukcje, sposoby społecznego porozumiewania się; • Metody aktywizujące: burza mózgów, mapa mentalna, oś czasu.

Źródło: badania własne

Planując określoną innowację pedagogiczną, należy uwzględnić metody¹ towarzyszące procedurze osiągania zamierzonych celów dydaktyczno-wychowawczych. Tabela 5 przedstawia dane uzyskane w trakcie analizy zapisu poszczególnych innowacji pedagogicznych.

¹ Klasyfikacja metod pracy wychowawczo-dydaktycznej za: M. Kwiatowską (1985).

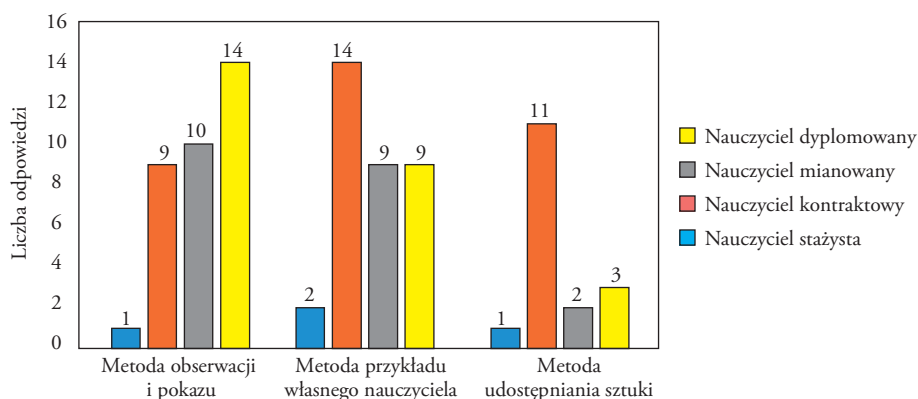
Materiał badawczy dotyczący metod organizacji zajęć wykorzystywanych przez badanych nauczycieli w realizacji innowacji pedagogicznych przedszkolu zebrany przy pomocy kwestionariusza ankiety pokazany został na rysunkach 13–15.

Rys. 13. Metody czynne stosowane przez nauczycieli w celu realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu a posiadany przez nich stopień awansu zawodowego ($N = 100$)

Źródło: badania własne

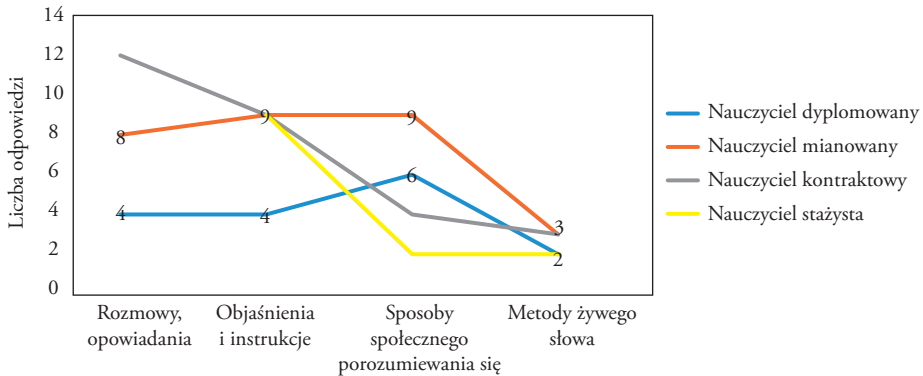
Badani nauczyciele najczęściej sięgają po metodę samodzielnych doświadczeń w czasie realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolach (34 odpowiedzi). Niewiele mniej, gdyż 30 ankietowanych, wskazuje metody kierowania własną aktywnością dziecka. Najrzadziej nauczyciele deklarują prace metoda ćwiczeń (12 odpowiedzi). Rozpatrując dane ze względu na posiadany przez nauczycieli stopień awansu zawodowego, można zauważyć, że najczęściej wskazywaną metodą wśród nauczycieli kontraktowych jest metoda zadań stawianych do wykonania oraz kierowania własną aktywnością dziecka. Nauczyciele mianowani najliczniej wskazywali metodę samodzielnych doświadczeń, a także zadań stawianych dziecku do wykonania.

Rys. 14. Metody oglądowe, stosowane przez nauczycieli w celu realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu a stopień awansu zawodowego badanych ($N = 100$)

Źródło: badania własne

Najpopularniejszą metodą oglądową wśród nauczycieli na podstawie przeprowadzonych badań jest metoda obserwacji i pokazu, a także przykładu własnego nauczyciela – odpowiedziało tak 34 ankietowanych. Metodę udostępniania sztuki w realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolach wybrało 17 nauczycieli. Nauczyciele dyplomowani najczęściej sięgają po metodę obserwacji i pokazu. Metoda udostępniania sztuki wysuwa się na pierwszy plan wśród respondentów, którzy posiadają stopień nauczyciela kontraktowego. Odpowiedzi grupy badanych posiadających najwyższy stopień awansu wskazywały na metodę obserwacji i pokazu, a także metodę przykładu własnego nauczyciela.

Rys. 15. Metody słowne stosowane przez nauczycieli w celu realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu a stopień awansu zawodowego badanych ($N = 100$)

Źródło: badania własne

Co do metod słownych, to najliczniej wskazywano stosowanie rozmów i opowiadań, 31 nauczycieli wybrało objaśnienia i instrukcje. Metodę żywego słowa zadeklarowało 10 respondentów. Rozmowy i opowiadania to najpopularniejsza metoda słowna stosowana przez nauczycieli mianowanych. Z badań wynika, że nauczyciele kontraktowi i dyplomowani najczęściej sięgają po objaśnienia i instrukcje. Metodą dominującą pośród nauczycieli stażystów są sposoby społecznego porozumiewania się.

Warto zauważyć, że trzy z pięciu przeanalizowanych innowacji pedagogicznych odnoszą się w swoich założeniach i planowanych działaniach do wszystkich metod zawartych w klasyfikacji przyjętej na potrzeby mojej pracy dyplomowej, co za tym idzie – zakładają one zróżnicowane aktywności dzieci. Ponadto analizowane innowacje programowe zakładają wzbogacenie podstawowych metod pracy o takie metody, jak: drama, klasyczna metoda problemowa, a także metody aktywizujące. W kontekście innowacji metodycznych zakres metod ogranicza się do stosowania metod ograniczających swobodną ekspresję dzieci, tj. metoda zadań stawianych do wykonania, czy objaśnienia i instrukcje. Obserwując zajęcia, podczas których realizowano analizowane innowacje pedagogiczne, zauważyłam, że nauczyciele stosują metody zaplanowane w czasie realizacji poszczególnych aktywności, płynnie łącząc je w trakcie prowadzenia zajęć dla dzieci.

Nauczyciele oceniali także aktywność dzieci w trakcie realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu. Większość z nich deklaruje, że dzieci były bardzo aktywne (36 odpowiedzi) i aktywne (16 odpowiedzi). Tylko 9 nauczycieli nie ma zdania na ten temat. Wyniki uzyskane za pomocą sondażu diagnostycznego postanowiłam uzupełnić

o obserwacji dzieci w trakcie zajęć, podczas których realizowane były innowacje pedagogiczne. Dokonałam 5 obserwacji, trwających po 30 minut, łącznie 150 minut. Działania te prowadziłam w dwóch grupach przedszkolnych: 5-, 6-latków oraz grupie mieszanej. Obie grupy liczyły po 25 dzieci. Prowadząc obserwacje zajęć, w czasie których nauczyciele realizowali innowacje pedagogiczne, zauważyłam wysoką aktywność i zaangażowania dzieci. Wielokrotnie zgłaszały one chęć udzielenia odpowiedzi na pytanie zadane przez nauczyciela lub samodzielnie konstruowały pytania związane z omawianym tematem. Wykazywały się przy tym wnikliwością i kreatywnością, śmiało prezentowały swoje zdanie na forum grupy. Przytoczę przykładowe pytania dzieci usłyszane w czasie obserwacji zajęć dotyczących reklamy w ramach realizacji innowacji „Przedsiębiorczość w Niepublicznym Przedszkolu Galicyjskim”: „Jak powstaje reklama?”, „Dlaczego ludzie wierzą reklamie?”, „Ciociu, czy reklamy są dobre?”, „Co się dzieje ze starymi reklamami?”. W czasie obserwacji dzieci wykonały reklamę przedszkolnej zabawki i zaprezentowały ją młodszemu kolegom, podały sposoby na nieuleganie bezmyślnie reklamie, odnalazły elementy fikcji i rzeczywistości w otaczających ich reklamach. Potrafiły podać przykłady różnych reklam, a także uzasadnić swoje zdanie. Kiedy obserwowałam innowację programową „Regionalizm w Niepublicznym Przedszkolu Galicyjskim”, dało się zauważyć zainteresowanie dzieci swoim najbliższym środowiskiem, usystematyzowały one wiedzę, tworząc mapę myśli o Nowym Sączu.

Działania nauczycieli w czasie każdej obserwacji oscylowały wokół dostarczenia konkretnych materiałów i zadań do realizacji. Pozostawiali jednak miejsce na swobodną ekspresję dzieci, ich własne przemyślenia i propozycje dotyczące zaplanowanych przez nich aktywności.

Plany dotyczące analizy dokumentów zastanych, tj. innowacji pedagogicznych, musiały zostać przeze mnie zweryfikowane co do do liczby innowacji, jakie zamierzałam przeanalizować. Nowatorskie działania podejmowane przez nauczycieli zazwyczaj nie są ujęte w formie ujednoczonego zapisu innowacji przyjętego w placówce.

Następnym czynnikiem, który utrudnił prowadzenie innowacji, jest objęcie ich prawem autorskim. Realizacja ciekawej innowacji stanowi istotny element w podnoszeniu renomy placówki. Posiadanie kreatywnego pomysłu, odpowiednio przygotowanego merytorycznie i uzasadnionego potrzebami dzieci i placówki, stanowi kartę przetargową na arenie placówek wychowania przedszkolnego, których liczebność na rynku zwiększa się z biegiem lat. Placówki starają się chronić podejmowane przez nich działania, by zapobiec ewentualnym nieetycznym próbom ich rozprzestrzeniania.

Udało mi się przeanalizować zapis pięciu innowacji pedagogicznych o zróżnicowanej tematyce. Oprócz omówionych dotychczas elementów, takich jak: metody pracy wychowawczo-dydaktycznej, aktywności dzieci czy rodzaju wprowadzanej innowacji, skupiłam się na elementach, które choć mniej oczywiste, powinny się pojawić w zapisie innowacji pedagogicznej.

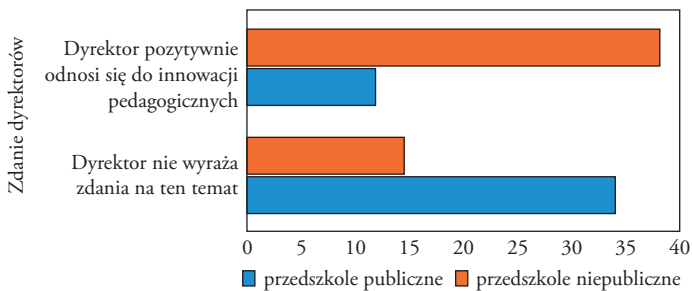
Wszystkie analizowane innowacje miały w zapisie temat, rodzaj, czas przeznaczony na realizację, adresatów i harmonogram działań wprowadzanej innowacji. Cel główny i cele szczegółowe są zgodne z planowanym w nich harmonogramem poszczególnych działań. Każda z innowacji zawierała opis wdrażanych rozwiązań, uwzględniając metody i formy pracy. Źródła finansowania nie zostały podane w poszczególnych zapisach innowacji. Tylko dwie innowacje określały przewidywane efekty i podawały konkretne propozycje ich ewaluacji.

V. Opinie nauczycieli, dyrektorów i rodziców badanych przedszkoli na temat realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu

Zmieniający się dynamicznie świat wymusza na wszystkich podmiotach edukacji dostosowanie się do nowej rzeczywistości. Zagadnienie innowacji pedagogicznych jest zatem uzasadnione i aktualne. Wdrażanie zmian zależy od tego, jak się z nimi utożsamiamy, jakie jest podejście do podjęcia działań mających na celu odświeżenie tego, co dotychczas uznane i praktykowane. W tej części opiszę wyniki badań dotyczące opinii nauczycieli, dyrektorów i rodziców placówek wychowania przedszkolnego co do realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu.

Z przeprowadzonych badań wynika, że 21 nauczycieli nie wyraziło zdania na temat realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu. Ale 79 spośród 100 badanych nauczycieli odnosi się pozytywnie do realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolach. Wskazują na to ich wypowiedzi: „Chętnie sięgam po nowe rozwiązania, planując prace na nowy rok”; „Zmiany są konieczne w edukacji”; „Moim zdaniem to bardzo ciekawe przedsięwzięcie. Ponieważ można zaangażować w to zarówno uczniów, jak i nauczycieli oraz dyrekcję. Im bardziej nietypowa innowacja, tym ciekawiej”; „Pomimo wieloletniego stażu pracy wciąż poszukuję innowacyjnych rozwiązań”; „Jest to ciekawe rozwiązanie. Realizując poszczególne stopnie awansu, poszukiwałam różnych innowacji do wdrożenia w mojej placówce”; „Dobra innowacja może wnieść wiele korzyści”; „Przemyślana innowacja może wnieść wiele korzyści dla placówki”.

Rysunek 16 przedstawia zdanie, jakie według nauczycieli posiadają dyrektorzy przedszkoli na temat realizacji innowacji pedagogicznych w placówkach publicznych i niepublicznych.

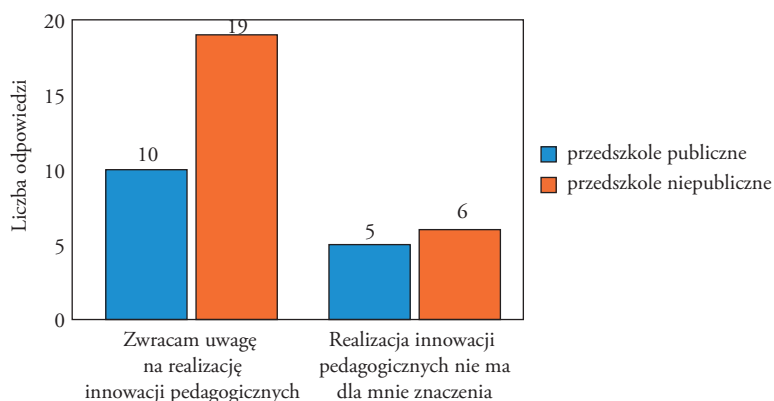
Rys. 16. Opinia nauczycieli na temat zdania dyrektorów placówek, w jakich pracują, o innowacjach pedagogicznych w przedszkolach publicznych i niepublicznych ($N = 100$)

Źródło: badania własne

Analizując odpowiedzi nauczycieli, można zauważyć, że zdecydowana większość badanych dyrektorów przedszkoli niepublicznych daje odczuć zatrudnianym przez siebie nauczycielom swój pozytywny stosunek do realizacji innowacji pedagogicznych (39 odpowiedzi). Świadczą o tym wypowiedzi nauczycieli odczuwających motywację i czynne wsparcie dyrektora do podejmowania działań innowacyjnych. Respondenci pracujący w przedszkolach publicznych częściej deklarują brak wyrażania zdania przez ich dyrektora

w zakresie realizacji innowacji pedagogicznych w placówce (35 osób). Warto w tym miejscu przytoczyć odpowiedzi dyrektorów placówek, którzy udzielili odpowiedzi na to samo pytanie, jakie zadałam nauczycielom. Wszyscy dyrektorzy deklarują pozytywne nastawienie do innowacji pedagogicznych. W ich opinii realizacja innowacji pedagogicznych w obecnych realiach systemu oświaty to nie tylko obowiązek jednostek, ale także przywilej: „*Innowacje pozwalają bowiem na rozwiązania programowe, organizacyjne czy metodyczne wyzwalające kreatywność, pozwalające na rozwiązywanie istniejących problemów, skutkujące wzrostem efektywności nauczania, a także w realiach wolnorynkowej konkurencyjności jednostek niepublicznych – na odróżnienie (in plus) oferty od innych podmiotów*”.

Opinie rodziców na temat realizacji innowacji pedagogicznych są również w większości pozytywne (32 odpowiedzi). Uważają oni, że innowacje przekładają się na atrakcyjność zajęć prowadzonych dla ich dzieci, a także ich wszechstronny rozwój. Jedynie 8 rodziców nie ma zdania na ten temat. Odnosząc się do opinii rodziców w zakresie zwracania uwagi na realizację innowacji pedagogicznych w ofercie placówki, daje się zauważyć pewną tendencję w trakcie analizowania danych ze względu na rodziców decydujących się na podjęcie nauki przez ich dzieci w przedszkolach publicznych lub niepublicznych. Zależność tę ilustruje rysunek 17.

Rys. 17. Zwracanie przez rodziców uwagi na realizację innowacji pedagogicznych w przedszkolach publicznych i niepublicznych ($N = 40$)

Źródło: badania własne

Na rysunku 17 można zauważyć, że zarówno w przedszkolach publicznych, jak i niepublicznych większość rodziców zwraca uwagę na realizację innowacji pedagogicznych w placówce ich dziecka (23 osoby). Większe zainteresowanie tą kwestią wykazują rodzice posyłający dzieci do placówek niepublicznych (19 odpowiedzi). Tylko w nielicznych przypadkach byli oni jednak w stanie udzielić informacji na temat tego, jakie konkretnie innowacje pedagogiczne realizuje wybrana przez nich dla dziecka placówka. Pojawiały się informacje dotyczące zajęć z zakresu robotyki i konstruowania (6 odpowiedzi).

Zestawione opinie poszczególnych podmiotów biorących udział w realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu pokazują, że dyrektorzy, nauczyciele i rodzice dostrzegają liczne korzyści z podejmowania działań nowatorskich w przedszkolach publicznych, jak i niepublicznych. Podkreślają oni zwiększenie poziomu i efektywności nauczania,

Tabela 6. Zestawienie plusów dostrzeganych przez nauczycieli ($N = 100$), dyrektorów ($N = 10$) i rodziców ($N = 40$) w realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu

Plusy dostrzegane przez poszczególne podmioty dla				
	placówki	dziecka	nauczyciela	rodziców
Nauczyciele	<ul style="list-style-type: none"> • atrakcyjniejsza oferta; • renoma placówki; • zwiększenie jakości nauczania; • unowocześnienie placówki; • prestiż placówki. 	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie aktywności dzieci na zajęciach; • indywidualizacja pracy z dziećmi. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój osobisty nauczyciela; • ciekawy sposób prowadzenia zajęć; • wzbogacenie warsztatu pracy. 	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie jakości nauczania dzieci.
Rodzice	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój placówki; • zwiększenie renomy na rynku. 	<ul style="list-style-type: none"> • poszerzanie horyzontów dziecka; • większa motywacja, by uczestniczyć w zajęciach; • radość i zadowolenie z zajęć. 	<ul style="list-style-type: none"> • ciekawsze zajęcia; • szacunek i podziw dzieci i rodziców; • rozwój osobisty. 	<ul style="list-style-type: none"> • zadowolenie z placówki.
Dyrektorzy	<ul style="list-style-type: none"> • renoma placówki; • atrakcyjniejsza oferta; • zwiększenie jakości nauczania; • unowocześnienie placówki; • prestiż placówki. 	<ul style="list-style-type: none"> • wszechstronny rozwój dzieci; • nauka poprzez zabawę. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój osobisty nauczyciela; • ciekawy sposób prowadzenia zajęć; • wzbogacenie warsztatu pracy. 	<ul style="list-style-type: none"> • zadowolenie z poziomu edukacji, z jakiego korzysta dziecko.

Źródło: badania własne

Tabela 7. Zestawienie minusów dostrzeganych przez nauczycieli ($N = 100$), dyrektorów ($N = 10$) i rodziców ($N = 40$) w realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu

Minusy dostrzegane przez poszczególne podmioty dla				
	placówki	dziecka	nauczyciela	rodziców
Nauczyciele	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększone koszty; • zbyt dużo „papierologii”. 	<ul style="list-style-type: none"> • zaniedbanie treści wynikających z podstawy. 	<ul style="list-style-type: none"> • większa liczba obowiązków nauczyciela; • większy nakład pracy; • duży wkład własny nauczyciela. 	
Rodzice				
Dyrektorzy			<ul style="list-style-type: none"> • większa liczba obowiązków nauczyciela. 	

Źródło: badania własne

zadowolenie i rozwój dzieci, nauczyciela oraz placówki. Jeśli chodzi o zauważane możliwe negatywne skutki realizacji innowacji, podkreśla się zwiększenie liczby obowiązków nauczyciela i ponadprogramowe formalności.

Poszczególne podmioty mają świadomość pozytywów (tabela 6), jakie niosą ze sobą nowatorskie inicjatywy. Zauważane przez badanych możliwe negatywne skutki to przede wszystkim zwiększona liczba obowiązków dla nauczyciela

Podsumowanie i wnioski

Innowacje pedagogiczne mogą stanowić punkt wyjścia do podejmowania zmian w edukacji. Konieczne jest poszukiwanie nowych, alternatywnych rozwiązań, które stanowiąc będą motywację do samodoskonalenia nauczycieli i zaspokojenia potrzeb dzieci.

Przeprowadzone badania własne dotyczą wiedzy i umiejętności posiadanych przez nauczycieli. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdza się, że opinie nauczycieli i dyrektorów, dotyczące wiedzy i umiejętności posiadanych przez nauczycieli wychowania przedszkolnego w zakresie realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu, różnią się. Dyrektorzy oceniają je wysoko, nauczyciele zauważają jednak braki w ich zakresie po ukończeniu studiów kierunkowych. Trafnie definiują oni pojęcie „innowacji pedagogicznych” oraz wskazują znane im rodzaje innowacji. Pojawia się trudność w precyzyjnym określeniu procedury ich wdrażania w placówce. Nauczyciele zauważają konieczność podejmowania samokształcenia w zakresie praktycznej realizacji innowacji pedagogicznych, odnosząc się do stosowanych metod pracy wychowawczo-dydaktycznej, form organizacji zajęć czy stosowanych środków dydaktycznych.

Zarówno dyrektorzy, jak i nauczyciele dostrzegają związek między podejmowaniem innowacji pedagogicznych a kompetencjami nauczyciela i wyposażeniem placówki. Dyrektorzy i nauczyciele mają świadomość swojej roli w inicjowaniu poszukiwania alternatywnych rozwiązań w swoich placówkach. W wyniku badań czynnikiem bardziej znaczącym od wsparcia kadry okazały się dla nauczycieli środki finansowe.

Wszystkie podmioty biorące udział w badaniu wykazały pozytywny stosunek do innowacji pedagogicznych. Badając udzielone odpowiedzi, można zauważyć liczne korzyści płynące z podejmowania nowatorskich rozwiązań, dostrzegane przez dyrektorów, nauczycieli i rodziców.

Nauczyciele realizują innowacje pedagogiczne w przedszkolach, bazując na posiadanej wiedzy i umiejętnościach, które nie zawsze określane są przez nich jako wystarczające do efektywnej pracy. Dostrzegają znaczenie swojej osoby jako czynnika warunkującego realizację innowacji pedagogicznych w przedszkolach. Najczęściej sięga się po innowacje metodyczne i programowe. Opinia dyrektorów, nauczycieli i rodziców jest zgodna i w całości odnosi się do pozytywnego postrzegania działań innowacyjnych w placówkach.

Przeprowadzone przeze mnie badania nad realizacją innowacji pedagogicznych w przedszkolu nie pozwalają na ich uogólnianie. Niemniej jednak z zebranego w toku badań materiału i dokonanych analiz można wysunąć kilka wniosków i zaleceń odnoszących się do praktyki wychowania przedszkolnego. W zakresie realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu są one następujące:

- Ukończenie studiów kierunkowych nie wyposaża nauczycieli w wystarczającą wiedzę i umiejętności dotyczące innowacji pedagogicznych. Badani nauczyciele zauważają

konieczność uzupełnienia samodoskonalenia w tym zakresie, by rozpocząć realizację innowacji pedagogicznych w przedszkolach.

- Placówki niepubliczne ze względu na dużą konkurencję na rynku częściej realizują innowacje pedagogiczne, mając na uwadze wszechstronny rozwój dzieci i renomę placówki.
- Pozytywne opinie na temat realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolach, jakie deklarują badani dyrektorzy i nauczyciele, dają podstawy do zwiększenia tego typu działań w placówkach wychowania przedszkolnego. Warto zwiększyć świadomość rodziców na temat korzyści i treści, jakie realizowane są w ramach innowacji pedagogicznych w placówkach, do jakich uczęszczają ich dzieci, by zmieniać obraz edukacji przedszkolnej w ich oczach.
- Nauczyciele dostrzegają swoją rolę jako podmiotu, którego zadaniem jest inicjowanie działań innowatorskich w placówce.
- Wsparcie dyrektora w opinii nauczycieli nie jest czynnikiem znacząco warunkującym realizację innowacji pedagogicznych w przedszkolu, niemniej jednak wskazują oni brak środków jako czynnik zniechęcający do stosowania takich rozwiązań. Pozyskiwanie środków pozostaje jednym z zadań dyrektora, warto zwiększyć częstotliwość podejmowania rozmów dotyczących innowacji pedagogicznych w placówkach.
- Zauważane braki w wiedzy i umiejętności nauczycieli niezbędnych do realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu przekładają się na niezgodności w zakresie prawidłowego zapisu innowacji pedagogicznej.
- Praktyczna realizacja innowacji pedagogicznych powinna częściej się opierać na metodach aktywizujących i poszukiwaniu nowatorskich środków dydaktycznych, by zwiększyć efektywność nauczania.
- Zgodność poszczególnych podmiotów badań co do tematyki moich badań przekłada się na możliwość zwiększenia działań zmierzających do ujednoczenia oddziaływań wychowawczych w zakresie innowacji pedagogicznych.

Na podstawie dotychczas zaprezentowanego materiału można powiedzieć, że przeprowadzone badania pozwoliły na zgłębienie realizacji innowacji pedagogicznych w przedszkolu.

Natalia Nowak

Autorka jest nauczycielem wychowania przedszkolnego posiadającym stopień nauczyciela kontraktowego. Pracuje w Niepublicznym Przedszkolu Galicyjskim w Nowym Sączu

Streszczenie

Innowacje pedagogiczne mogą stanowić punkt wyjścia do podejmowania zmian w edukacji. Konieczne jest poszukiwanie nowych alternatywnych rozwiązań, które stanowić będą motywację do samodoskonalenia nauczycieli i zaspokojenia potrzeb dzieci. Znajomość czynników warunkujących realizację innowacji pedagogicznych w przedszkolach zwiększa szansę na przeanalizowanie ich w kontekście działań placówki, w której podejmuje się próby wdrażania nowatorskich rozwiązań. Przedmiotem rozważań w tym artykule są czynniki warunkujące realizację innowacji pedagogicznych w przedszkolach w ujęciu teoretycznym i wyników badań własnych.

Słowa kluczowe: innowacje pedagogiczne, czynniki warunkujące realizację innowacji pedagogicznych, przedszkole, nauczyciel wychowania przedszkolnego

The Factors Conditioning Implementation of Pedagogical Innovations in a Pre-School Institution

Abstract

The pedagogical innovations may constitute a starting point for effecting changes in the education system. Search for the new, alternative solutions which will become a motivation for self-development of teachers and which will satisfy needs of children is necessary. The knowledge regarding the factors conditioning implementation of pedagogical innovations in pre-school institutions increases the chances of analyzing these factors in the context of operations of the institution where attempts are being made at implementing innovative solutions. The subject of the deliberations presented in this paper consist of the factors conditioning implementation of pedagogical innovations in pre-school institutions in the theoretical approach and in consideration of the results of own studies.

Keywords: pedagogical innovations, factors conditioning implementation of pedagogical innovation, pre-school institution, pre-school education teacher.

Bibliografia

- Bender, D. (2016). *Innowacje pedagogiczne – ważny element w rozwoju edukacji*. Kraków: „Hejnal Oświatowy” 4, 5–8.
- Ekiert-Grabowska, D. (1989). *Nowatorstwo pedagogiczne nauczycieli*, [w:] E. Póltorak, D. Gałan (2019). *Innowacyjny nauczyciel, czyli kto? Próba definicji pojęcia*. „Czasopismo Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego” 51, 43–58.
- Filipowicz, R. (2015). *Pozaformalna edukacja obywatelska. Wolontariat – przykład rozwiązań innowacyjnych w praktyce edukacyjnej*, [w:] Z. Załona (red.). (2015) *Innowacyjność we współczesnej edukacji*. Nowy Sącz: Wydawnictwo Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej.
- Giza, T., *Innowacyjność jako kategoria ogólnopedagogiczna i dydaktyczna*, [w:] M. Myszkowska-Litwa (red.). (2011). *Pedagogika ogólna a teoria i praktyka dydaktyczna*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Gruszczyk-Kolczyńska, E. (2015). *Dziecięca matematyka – 20 lat później*. Warszawa: Centrum Edukacji Bliżej Przedszkola.
- Jobs, S. (2011). *Sekrety innowacji. Zupełnie inaczej – reguły przelomowego sukcesu*. Kraków: Społeczny Instytut Wydawniczy Znak.
- Kaliszewska, M. (2016). *Innowacje w przedszkolu. Przegląd problematyki*. Kraków: „Hejnal Oświatowy” 4, 3–5.
- Kamiński, A. (1974). *Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej*, [w:] T. Pilch, T. Bauman (2010). *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Karbowniczek, J. (red.). (2014). *Mały leksykon pedagoga wczesnoszkolnego*. Warszawa: Instytut Wydawniczy ERICA.
- Klim-Klimaszewska, A. (2010). *Pedagogika przedszkolna. Nowa podstawa programowa*. Warszawa: Instytut Wydawniczy ERICA.
- Kotarba-Kańczugowska, M. (2009). *Innowacje pedagogiczne w międzynarodowych raportach edukacyjnych*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.

- Kwaśniewska, M. (2011). *Planowanie pracy pedagogicznej w przedszkolu*, [w:] J. Karbowniczek, M. Kwaśniewska, B. Surma, (red.). *Podstawy pedagogiki przedszkolnej z metodyką* (s. 293–320). Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Marzec, B. (2017). *Praca dydaktyczna przedszkola w kontekście programowym i realizacyjnym*. Dąbrowa Górnicza: Wydawnictwo Naukowe Wyższa Szkoła Biznesu.
- Maszke, A.M. (2008). *Metody i techniki badań pedagogicznych*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Pietrański, Z. (1971). *Ogólne i psychologiczne zagadnienia innowacji*, [w:] Marzec, B. (2017). *Praca dydaktyczna przedszkola w kontekście programowym i realizacyjnym*: Dąbrowa Górnicza: Wydawnictwo Naukowe Wyższa Szkoła Biznesu.
- Półtorak, E., Gałan, D. (2019). *Innowacyjny nauczyciel, czyli kto? Próba definicji pojęcia*. „Czasopismo Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego” 51, 43–58.
- Przyborowska, B. (2014). *Pedagogika innowacyjności: Między teorią a praktyką*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez szkoły i placówki (Dz.U. 2002 r., nr 56, poz. 506 z późn. zm).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i sportu z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 59).
- Schulz, R. (1980). *Procesy zmian i odnowy w oświacie: wstęp do teorii innowacji*, [w:] Z. Zaclona (red.). (2015). *Innowacyjność we współczesnej edukacji*. Nowy Sącz: Wydawnictwo Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej.
- Smak, E. (2014). *Innowatyka w edukacji*. Opole: Wydawnictwo Nowik.
- Zaclona, Z. (red.). (2015). *Innowacyjność we współczesnej edukacji*. Nowy Sącz: Wydawnictwo Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej.